

Samrådsunderlag, undersökningssamråd

Kvarndammen Valdemarsvik
Inför ansökan om tillstånd till
vattenverksamhet enligt 11 kap
miljöbalken

Beställare: Valdemarsviks kommun
Konsultbolag: Structor Miljö Öst AB
Uppdragsnamn: Vammarsån Kvarndammen
Uppdragsnummer: 26024
Datum: 2026-04-28
Revideringsdatum: Datum.
Uppdragsledare: Daniel Glatz
Handläggare/utredare: Karin Bernefalk
Granskare: Susanne Karlsson
Status: Beställarens granskningsversion

Innehåll

Innehåll	3
1. Administrativa uppgifter	4
2. Inledning och bakgrund	4
2.1. Vattenverksamheter och torrlägningsföretag	5
3. Omgivningsförhållanden	5
3.1. Lokalisering	5
3.2. Befintlig kvarndamm	6
3.3. Geologiska och geotekniska förhållanden	7
3.4. Vattenförekomst och miljö kvalitetsnorm	8
3.5. Naturmiljö	9
3.6. Skyddade områden och riksintressen	10
3.7. Kulturmiljö och fornlämningar	10
3.8. Förorenade områden	11
4. Planerad åtgärd	12
5. Samråd	16
6. Bedömning	16
7. Referenser	17

Bilagor

Bilaga 1 Översikt planerad fiskvandring, Kvarndammen Vammarsmålaån

1. Administrativa uppgifter

Sökande

Valdemarsviks kommun

Fastigheter

Valdemarsviks 5:1, Valdemarsvik 3:1

Kommun och län

Valdemarsviks kommun, Östergötlands län

Kontaktperson (sökande)

Carl Hamilton

Tel: 0123-19119

carl.hamilton@valdemarsvik.se

2. Inledning och bakgrund

Kvarndammen är centralt belägen i Valdemarsvik, i vattendraget Vammarsmålaån ca 0,4 km uppströms dess mynning i Valdemarsviken i Östersjön. Kvarndammen reglerar en mindre vattenspegel i Vammarsmålaån och dämningssområdet sträcker sig ca 300 – 350 meter uppströms dammläget. Vid Kvarndammen finns en äldre fiskväg av typen kammarrappa. Fiskvägen bedöms vara funktionsduglig vid normalhöga flöden i vattendraget, men är sliten och kräver anpassningar för att fungera vid normala till låga flöden.

En partiell utrivning har utretts, där delar av dämning och dammanläggning bevaras samt även kvarnbyggnad (som delvis förstärks). En nivåhållande bottentröskel utförs uppströms dammläget för att bibehålla dämningssnivå så långt som det är möjligt.

Valdemarsviks kommun ansöker om tillstånd enligt 11 kap miljöbalken för partiell rivning av dammanläggningen då uppförande, ändring, lagning eller utrivning av en anläggning i ett vattenområde är tillståndspliktigt. Projektet finansieras av EU genom Jordbruksverket.

Vattendraget heter Vammarsmålaån, men benämns ibland endast Vammarsån.

2.1. Vattenverksamheter och torrlägningsföretag

Det finns inget tillstånd till den befintliga kvarndammen och det finns inte heller någon annan känd vattenverksamhet på den berörda delen av Vammarsmålaån.

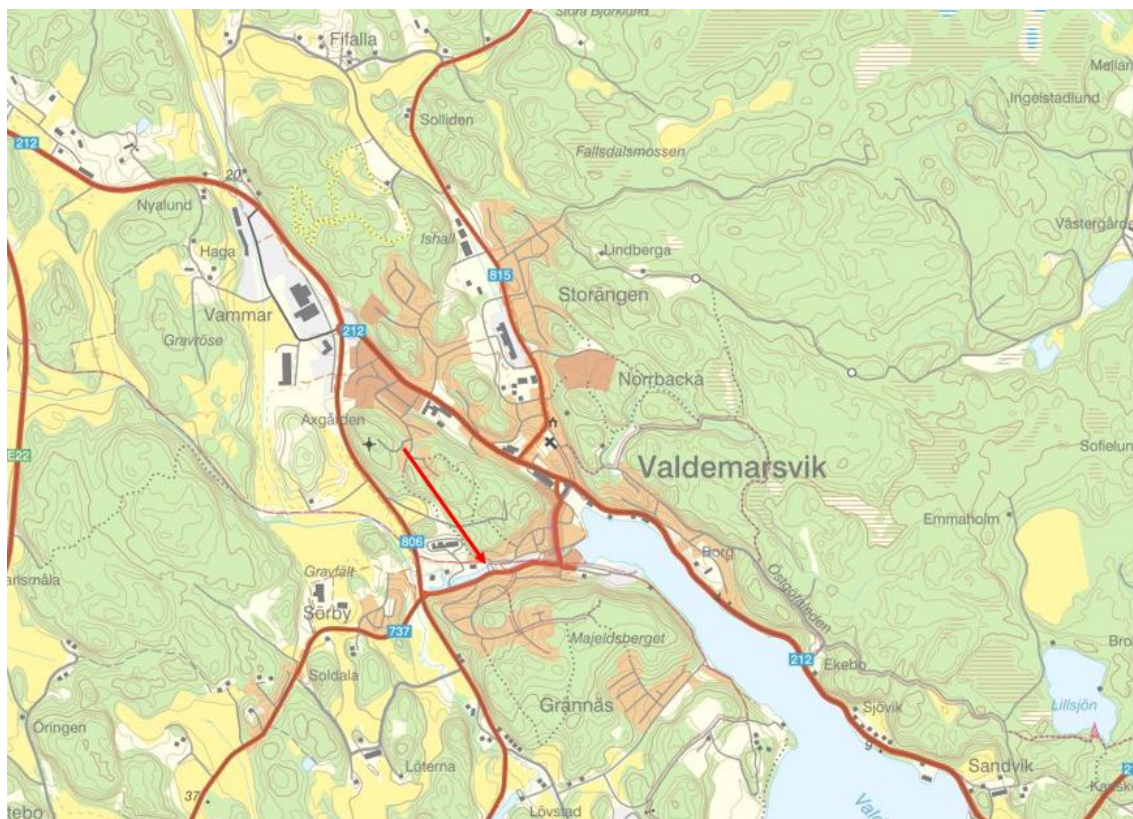
Det torrlägningsföretag som funnits i Vammarsån är under avveckling.

3. Omgivningsförhållanden

3.1. Lokalisering

Kvarndammen är centralt belägen i Valdemarsvik, i vattendraget Vammarsmålaån ca 0,4 km uppströms dess mynning i Valdemarsviken i Östersjön, se Figur 1.

Dammen, närliggande markområden, samt dämningssområde och åfåran nedströms är i sin helhet belägen på fastigheterna Valdemarsvik 5:1 (södra sidan) och Valdemarsvik 3:1 (norra sidan).

Figur 1 Kvarndammens läge i centrala Valdemarsvik utpekad med röd pil (Lantmäteriet, 2026).

3.2. Befintlig kvarndamm

Kvarndammen reglerar en mindre vattenspegel i Vammarsmålaån och har en fallhöjd på nästan tre meter. Dämningsområdet sträcker sig ca 300 – 350 meter uppströms damlägget. Vid Kvarndammen finns en äldre fiskväg av typen kammarrappa.

Den befintliga fördämningsanläggningen är av okänd ålder och har uppenbart ändrats och byggts om i flera omgångar. Det finns idag ingen som nyttjar vattenkraften som är det ursprungliga syftet med fördämningen.

Synliga konstruktionsdelar i dammen är en betongstomme med bro och stativ till träluckor av stål. Fisktrappan av trä är den senast tillkomna anläggningsdelen. Ett foto på befintlig kvarnfördämning med fisktrappa samt spegeldammen uppströms visas i Figur 2 och Figur 3 nedan.

Figur 2 Befintlig kvarndamm med fisktrappa i förgrunden, luckor med bottenutskov och närmast kvarnbyggnaden turbinröret.

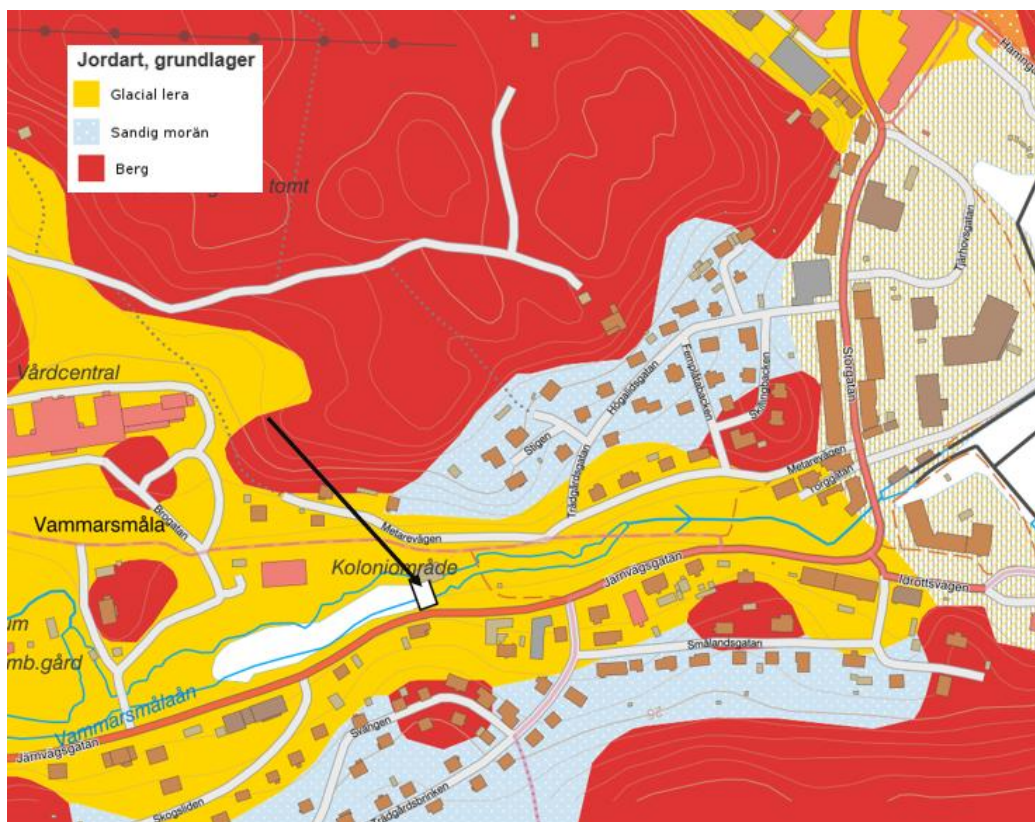

Figur 3 Kvarnen med spegeldammen från södra sidan, uppströms fördämningen.

3.3. Geologiska och geotekniska förhållanden

Enligt SGU:s jordartskarta (SGU, 2026) utgörs marken i området främst av glacial lera, se Figur 4. I närområdet finns det sandig morän och berg. Jorddjupet i området uppskattas till 3–10 m.

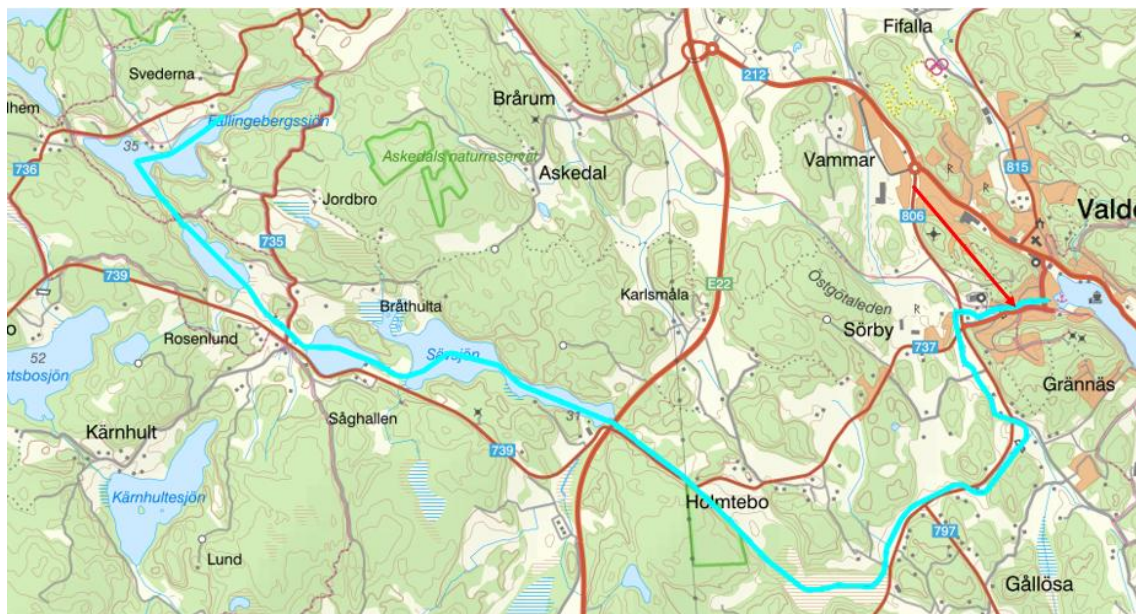
Längs dammen finns det områden med lera och stabiliteten i jordmassorna har utretts.

Figur 4 Utklipp från SGU:s jordartskarta (SGU, 2026). Kvarndammen markerad med svart pil.

3.4. Vattenförekomst och miljö kvalitetsnorm

Vammarsmålaån är en 12 km lång å med ett avrinningsområde på ca 50 km². Åns huvudfåra rinner från nordväst med tillrinning från Grävsjöån från sydväst och mynnar sedan i Valdemarsviken i Östersjön. Vammarsmålaån är klassad som en yt vattenförekomst och har beteckningen MS_CD: WA37678942 (VISS, 2026) i VISS, vatteninformationssystem Sverige. Vattenförekomstens läge kan ses i Figur 5 och sammanfattning av miljö kvalitetsnormen kan ses i Tabell 3-1.

Figur 5 Utdrag ur Vattenkartan i VISS (källa) med vattenförekomsten Vammarsmålaån markerad med turkos färg. Kvarndammen markerad med röd pil.

Tabell 3-1. Sammanfattning av status och miljö kvalitetsnorm för Vammarsmålaån.

Ekologisk status - klassificering	Ekologisk status - kvalitetskrav och tidpunkt	Tillkomst/härkomst	Kemisk status - klassificering	Kemisk status - kvalitetskrav
Måttlig	God ekologisk status 2027	Naturlig	Uppnår ej god	God kemisk ytvattenstatus*

*Undantag med mindre stränga krav för bromerad difenyleter samt kvicksilver och kvicksilverföreningar

Den **ekologiska statusen** är klassad som *måttlig* i Vammarsmålaån med tillförlitlighetsklassning *medel*. Bedömning är gjord med en expertbedömning och avser morfologiska förändringar och kontinuitet. Den hydrogeologiska regimen är ej klassad för vattenförekomsten men det morfologiska tillståndet är klassat som ”otillfredsställande” och konnektiviteten som ”dålig”. Kvalitetskravet för miljö kvalitetsnormen är satt till god ekologisk status år 2027.

Vattenförekomsten har klassning ”*uppnår ej god*” **kemisk status** med tillförlighetsklassning ”*medel*” och bedömningen är sammanvägd av flera prioriterade ämnen som inte uppnår god status. Dessa är bromerad difenyleter (PBDE) och kvicksilver och kvicksilverföreningar.

3.5. Naturmiljö

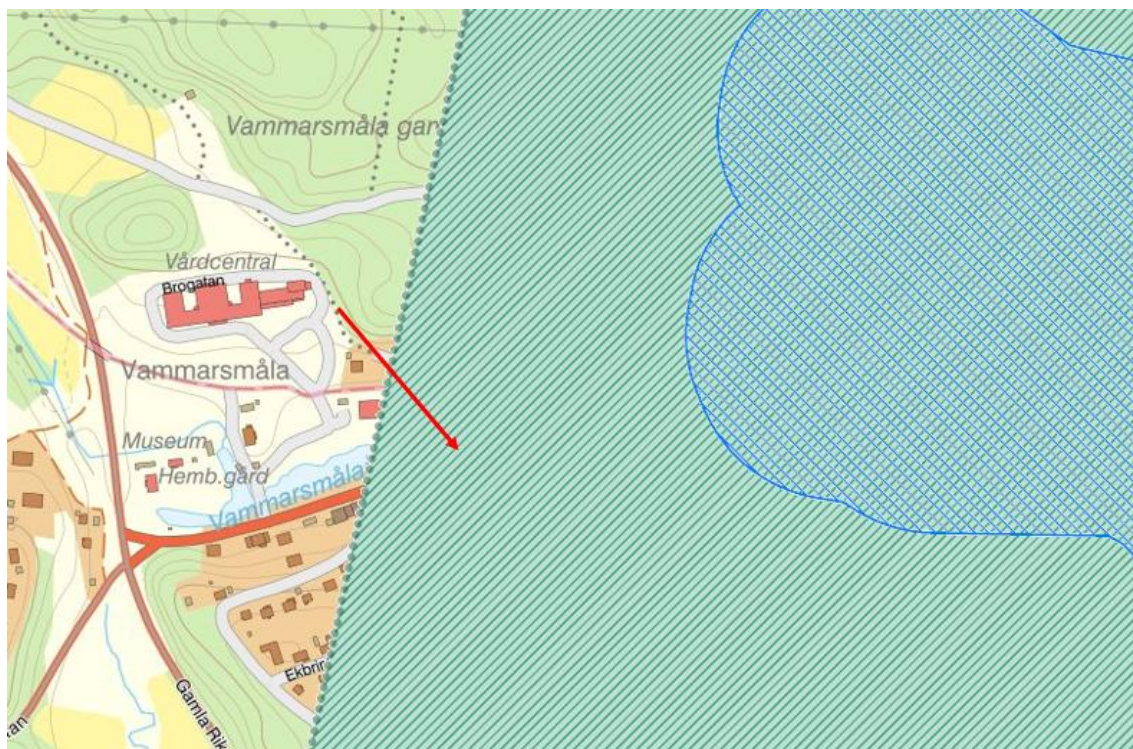
Fiskaunan i Vammarsmålaån bedöms vara artrik. Uppgifter finns om ett tiotal fiskarter: öring, gädda, benlöja, sutare, ål, storspigg, groplöja, nors och mört. Öring har påträffats inom tre områden; strömmarna nedströms Vammarsmåla kvarn, fallsträckan uppströms

Gamla riksvägen samt den långa strömvattenmiljön uppströms Banvallsstugan (Valdemarsviks kommun, 2019).

3.6. Skyddade områden och riksintressen

Kvarndammen omfattas av *riksintresse för rörligt friluftsliv* som omfattar Östergötlands kust och skärgårdsområden, se grönt område i Figur 6. Inom området ska turismens och friluftslivet, främst det rörliga friluftslivets, intressen beaktas (Naturvårdsverket, 2026).

Ca 250 m öst om Kvarndammen ligger ett *riksintresse för friluftsliv* som omfattar Östergötlands skärgård, se blått område i Figur 6. Området beskrivs som barrskog med övrig öppen mark med aktiviteter som fritidsfiske, fågelskådning och ridning (Naturvårdsverket, 2026).

Figur 6 Riksintresset för rörligt friluftsliv (grönt område) samt riksintresset för friluftsliv (blått område). Kvarndammens läge utpekad med röd pil (Naturvårdsverket, 2026).

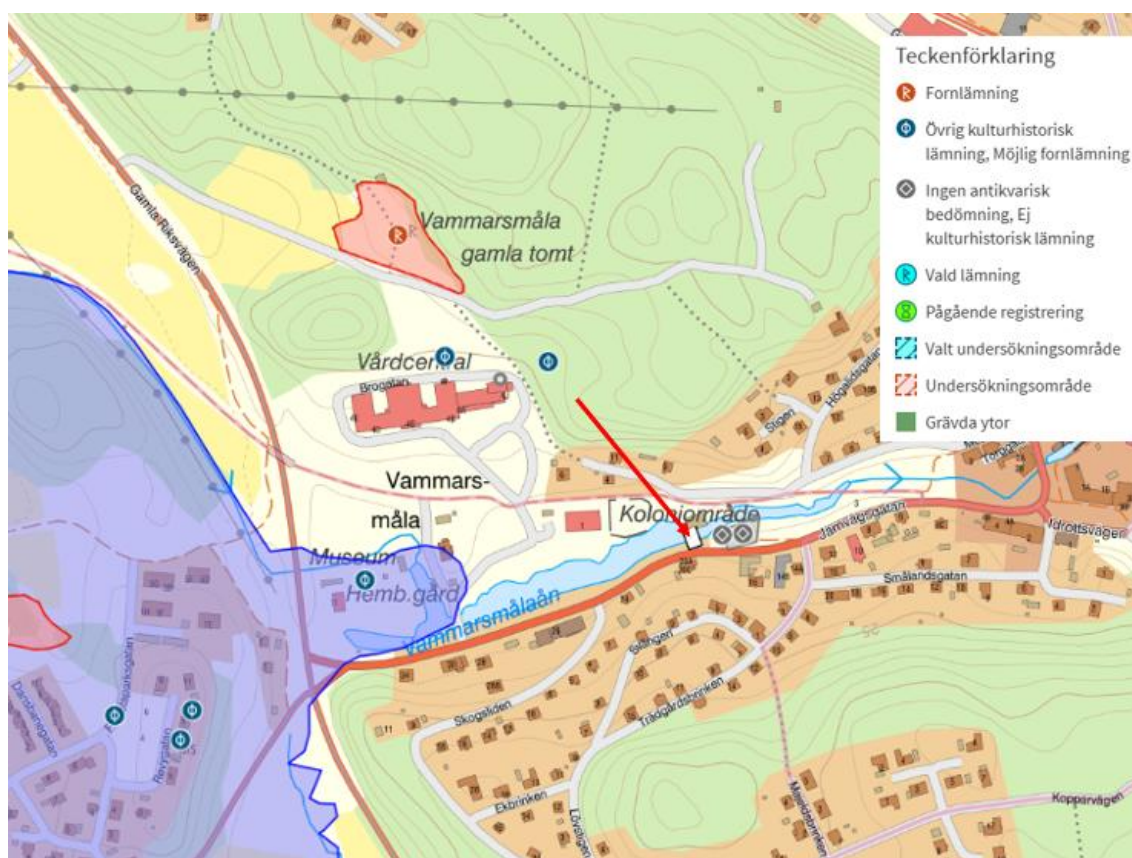
Kvarndammen omfattas inte av något naturreservat eller Natura 2000-område.

3.7. Kulturmiljö och fornlämningar

Länsstyrelsen Östergötland utförde 2017 en kulturhistorisk utredning på fastigheten Valdemarsvik 3:1 vid Vammarsmålaån. Det framgår i utredningen att funnits en kvarn intill Vammarsmålaån sedan början på 1700-talet. Vammarsmåla kvarn som finns där idag uppfördes 1828 och bedömdes 2017 vara exteriört i gott skick. Till kvarnen hör en damm och en dammvall som gångbro som idag dämmer vattnet. Dammen försåg kvarnen med vatten. Det fanns även ett sågverk på platsen som är riven.

Utredningen visar att den berörda dammen och Vammarsmåla kvarn med dess omgivande miljö är en viktig plats ur kulturmiljösynpunkt. Detta då området kan berätta något om Vammarsmåla kvarns och Valdemarsviks historia. Platsen ligger dessutom även centralt i Valdemarsvik (Länsstyrelsen Östergötland, 2017).

Det finns inga kända fornlämningar vid Kvarndammen, men i närområdet. De närmsta, se grå punkt i Figur 7, är registrerade som ”ingen antikvarisk bedömning, ej kulturhistorisk lämning” i Fornsök. Punkterna är i Fornsök markerade som träindustri och hyttområde (Riksantikvarieämbetet, 2026).

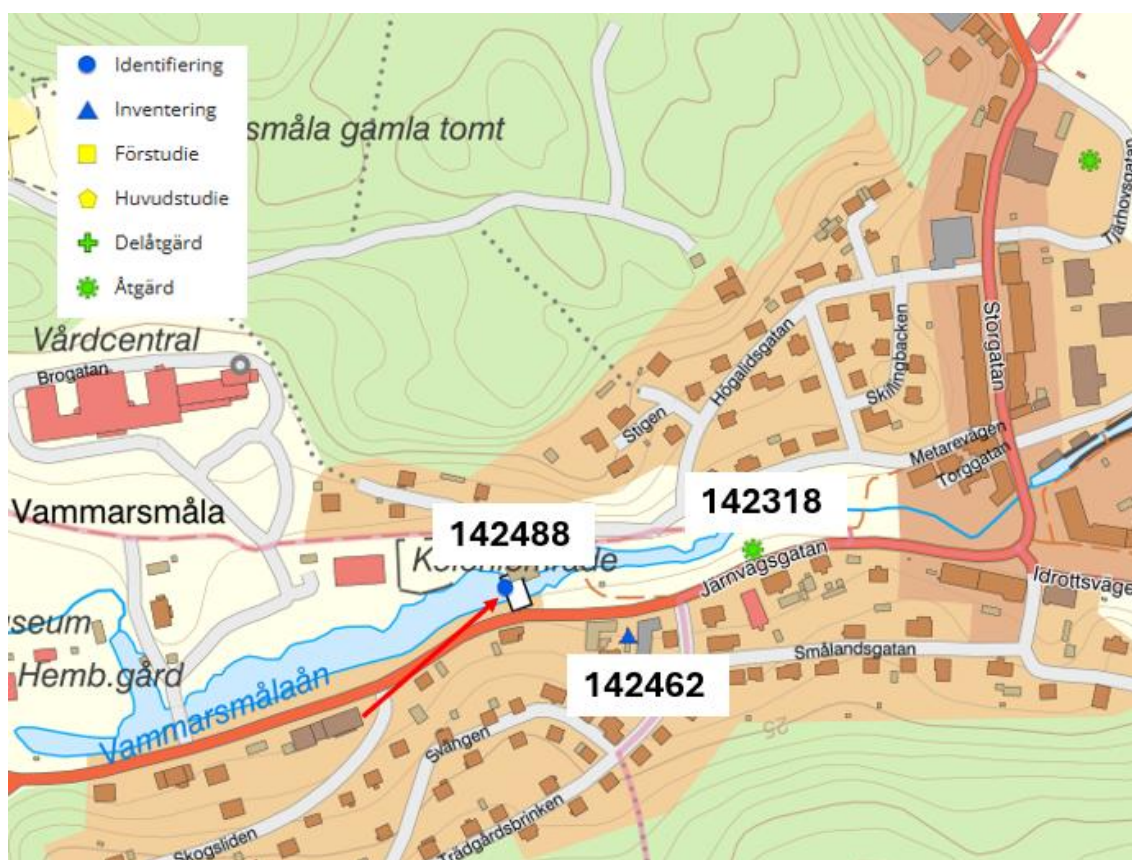
Figur 7 Fornlämningar i närheten av Kvarndammen, hämtat från Fornsök (Riksantikvarieämbetet, 2026). Kvarndammens läge utpekad med röd pil.

3.8. Förorenade områden

Det finns ett antal misstänkt eller konstaterat förorenade områden i närheten av Kvarndammen, se Figur 8. Objektet med id 142318, vars primära bransch är drivmedelshantering, är sanerat till riktvärdet för mindre känslig markanvändning (MKM). Objekt med id 142462 primära bransch är verkstadsindustri med halogenerade lösningsmedel. På platsen har tidigare legat en smedja och en mekanisk verkstad. Objektet är tilldelat riskklass 3 (Länsstyrelsen Östergötland, 2026).

Vammarsmåla kvarn är registrerat som ett EBH-objekt med id 142488 i EBH-stödet. Objektet har statusen ”identifiering avslutad – ingen åtgärd”. Det framgår att betning av säd inte skett vid kvarnen. Inga undersökningar är utförda och det finns ingen riskklass (Länsstyrelsen Östergötland, 2026).

Sedimentprovtagning utfördes i Vammarsmålaån under 2017. Prov togs ut i fyra samlingsprov. Analys utfördes av metaller, olja, PAH, klorerat, näringsinnehåll och TOC. Analysresultatet visade inte på några anmärkningsvärda halter av analyserade föroreningar (Valdemarsviks kommun, 2017).

Figur 8 Misstänkt eller konstaterat förorenade områden som är registrerade i Länsstyrelsens EBH-stöd (Länsstyrelsen Östergötland, 2026). Siffror anger objektid i EBH-stödet.

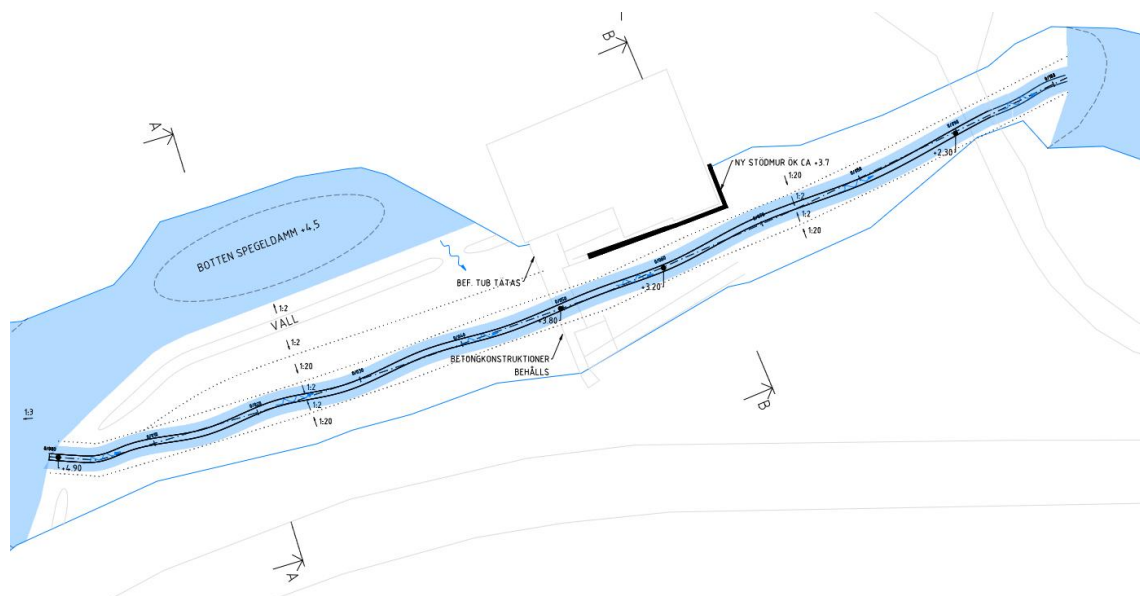
4. Planerad åtgärd

De planerade åtgärderna som samrådet avser är de arbeten och konstruktioner som krävs för att skapa en ny fåra för Vammarsån förbi den befintliga kvarndammen. Den nya vattenfåran tillåter passage av fisk, bibehåller delvis en spegeldamm uppströms kvarnen

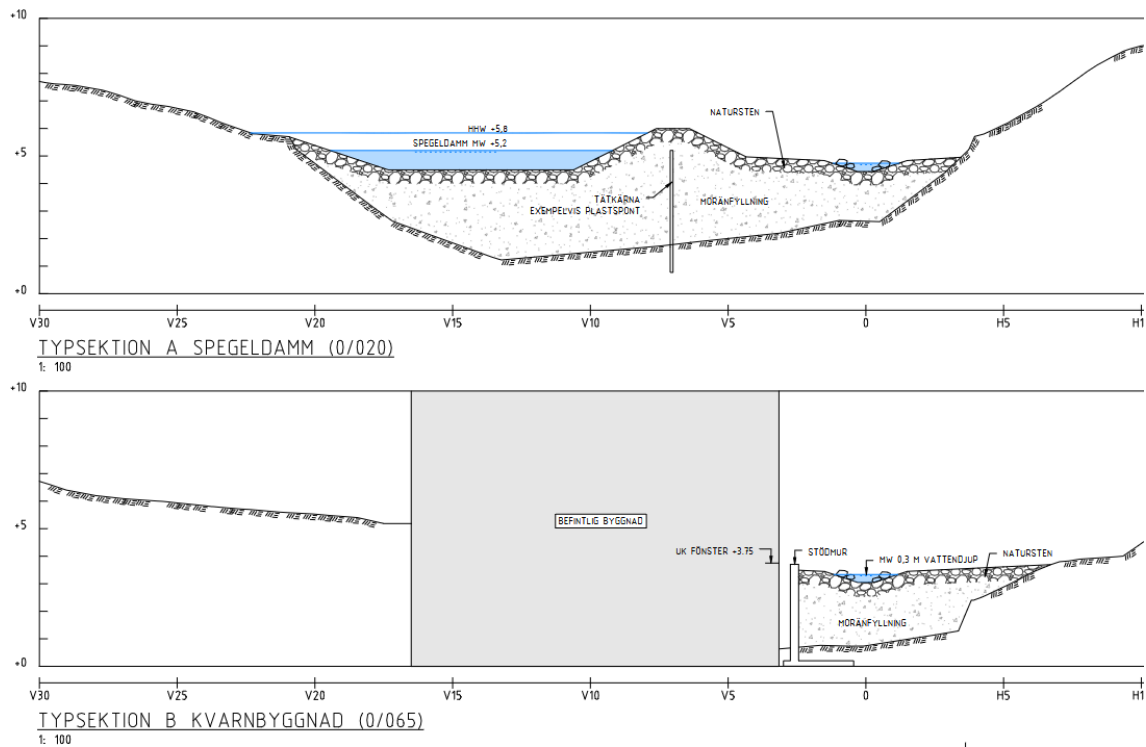
och utformas med hänsyn till kulturhistoriskt intresse och allmänhetens önskemål om en trevlig miljö att vistas i. Följande huvudmoment ingår:

- Uppförande av en tillfällig fördämning i Kvarndammen, uppströms arbetsområdet samt förbiledning av Vammarsåns flöde under den tid som arbete med ombyggnad genomförs.
- Partiell utrivning av den befintliga kvarndammen; Öppningsbara luckor, övriga dämmningskonstruktioner ner till överkant på bottenutskovet samt befintlig fiskvandringssväg i trä rivs ut.
- Betongkonstruktionen som idag utgör bottenutskov bevaras i fiskvägen, likaså bevaras mittpelare i betong, stålbron samt intagstuben till turbin och turbinhuset med inredning. Intagstuben blockeras på uppströmssidan.
- En stödmur uppförs på kvarnens södra sida, så att utfyllnad för fiskvandringssvägen kan göras från det befintliga bottenutskovet och ca 50 meter nedströms.
- Utfyllnad görs ca 50 meter uppströms i kvarndammen och en vall, långsmal ö, anläggs så att den norra delen av kvarndammen även framöver är en öppen vattenspegel fram till kvarnbyggnaden.

En översikt som visar den planerade fiskvandringssvägen med spegeldamm, inlopp i spegeldammen, passage genom den befintliga fördämningsskonstruktionen, stödmur mellan befintlig kvarnbyggnad och fiskvandringssvägen samt ungefärliga nivåer och utsträckning av fiskvandringssvägen visas i Figur 9 och samt på bifogad ritning Bilaga 1. Tvärsnitt genom föreslagen konstruktion visas i Figur 10 samt i Bilaga 1.

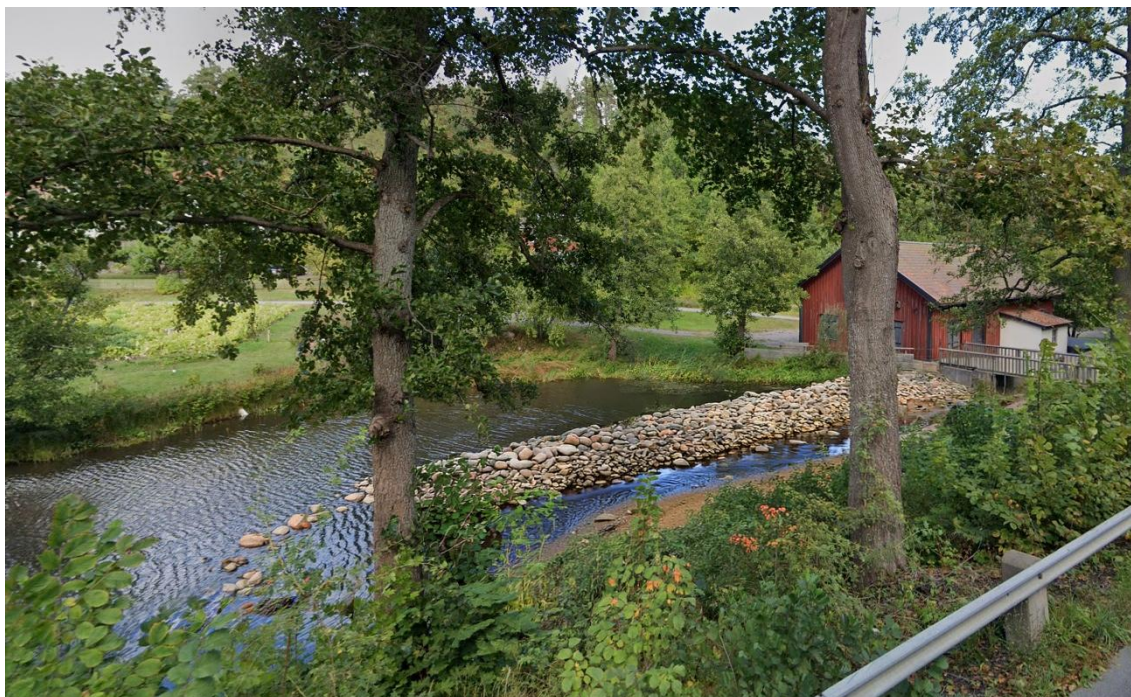

Figur 9 Översikt planerad fiskvandringssväg, Kvarndammen Vammarsmålaån.

Figur 10 Tvärsnitt genom planerad fiskvandningsväg i tvärsnitt A-A uppströms kvarnbyggnaden samt tvärsnitt B-B vid kvarnbyggnadens östra del.

Visualisering av spegeldammen med vällen och inloppet till fiskvandningsvägen på uppströmssidan visas i Figur 11 nedan och i Figur 12 nedan visas en visualisering av passagen framför kvarnbyggnaden med stödmuren och passagen genom den befintliga fördämningskonstruktionen.

Figur 11 Visualisering av spegeldammen uppströms kvarnbyggnaden, med vall och inloppet av fiskvägen på uppströmssidan.

Figur 12 Visualisering av fiskvandringvägen framför kvarnbyggnaden, stödmur mot kvarnbyggnaden och passage genom betongkonstruktionen i befintlig fördämning.

5. Samråd

Sökande avser förutom samråd med Länsstyrelsen skriftligt samråda med Trafikverket, miljökontoret, Valdemarsviks Hembygdsförening och fastighetsägarna på den norra sidan av ån (Valdemarsvik 3:4 – 3:10). Ett samrådsmöte planeras även hållas i Kvarndammen för allmänheten.

6. Bedömning

Valdemarsviks kommun ansöker om tillstånd enligt 11 kap miljöbalken för partiell rivning av dammanläggningen eftersom uppförande, ändring, lagning eller utrivning av en anläggning i ett vattenområde är tillståndspliktigt. Åtgärden behöver utföras eftersom den äldre fiskvägen är sliten och inte fungerar helt tillfredsställande. De planerade åtgärderna som samrådet avser är de arbeten och konstruktioner som krävs för att skapa en ny fåra för Vammarsån förbi den befintliga kvarndammen. Den nya vattenfåran tillåter passage av fisk, bibehåller delvis en spegeldamm uppströms kvarnen och utformas med hänsyn till kulturhistoriskt intressen och allmänhetens önskemål om en trevlig miljö att vistas i.

Åtgärden bedöms inte påverka MKN eller statusklassningen för Vammarsmålaån negativt utan har förutsättningar att bidra till en förbättrad statusklassning. Inte heller riksintresset för friluftsliv bedöms påverkas negativt.

Den kulturhistoriska utredning som gjorts visar att den berörda dammen och Vammarsmåla kvarn med dess omgivande miljö är en viktig plats ur kulturmiljösynpunkt. En partiell utrivning av den befintliga kvarndammen bedöms kunna bli en negativ påverkan ur kulturmiljösynpunkt. Åtgärden behöver därför anpassas för att ta hänsyn till det intresset och minska den påverkan.

Fiskfaunan i Vammarsmålaån bedöms vara artrik och ett tiotal fiskarter har påträffats i ån. En ändrad vattenfåra som tillåter passage av fisk samt delvis bibehåller en spegeldamm uppströms kvarnen är positivt för fiskfaunan.

Det finns inga andra kända vattenverksamheter på platsen, men det bedöms ändå vara angeläget att utforma åtgärden och anläggningen så att avbördning och vattennivåer uppströms i allt väsentligt förblir opåverkad i alla olika flödessituationer. Skälen till det är bland annat att geotekniska förhållanden behöver bibehållas.

Sammanfattningsvis bedöms åtgärden innebära en liten påverkan på miljö och natur och kommunen gör därför bedömningen att åtgärden inte innebär en betydande miljöpåverkan.

7. Referenser

Lantmäteriet. (den 10 03 2026). Hämtat från Min karta: <https://minkarta.lantmateriet.se/>

Länsstyrelsen Östergötland. (2017). *Vammarsmåla kvarn vid Vammarsmålaån, kulturhistorisk utredning 2017.*

Länsstyrelsen Östergötland. (den 18 03 2026). Hämtat från Östgatakartan: <https://ext-webbgis.lansstyrelsen.se/ostgotakartan/>

Länsstyrelsen Östergötland. (2026). *Objektsammanfattning Vammarsmåla kvarn 2026-03-13.*

Naturvårdsverket. (den 11 03 2026). *Skyddad natur.* Hämtat från <https://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>

Riksantikvarieämbetet. (den 11 03 2026). Hämtat från Fornsök: <https://app.raa.se/open/fornsok/>

SGU. (den 11 03 2026). Hämtat från Kartvisare: <https://apps.sgu.se/kartvisare/kartvisare-jordarter-25-100.html>

Valdemarsviks kommun. (2017). *PM Sedimentprovtagning Vammarsmålaån 2017-05-10.*

Valdemarsviks kommun. (2019). *Vammarsmålaån - sammanfattning av underlag inför rensning av stäckor uppströms Kvarndammen och nedströms Vammarområdet.*